

тивних елементів. Фактично, має місце цілеспрямоване впровадження літературного експерименту, що вписується у парадигму зсувів у традиційній системі жанрових координат.

«На сучасному етапі розвитку літератури, – слушно наголосив І. Зимомря, – критерії жанрової диференціації художнього матеріалу на рівні модифікацій, приміром, новели, оповідання, нарису, есе, повісті, роману, не настільки очевидні внаслідок взаємозближення розмаїтих наративних форм» [3, 39]. Множинність запропонованих реціпієнтові тем у поєднанні з різними сюжетними планами творить основу організації психологічних та науково-фантастичних романів англійської авторки. Як правило, вони балансують на помежів'ї тексту з виразно соціальним підґрунтям («Герої та злодії», «Любов») та художнім твором («Чарівна крамниця іграшок», «Пекельні машини бажань доктора Гоффмана»). «У мистецькому творі, – стверджувала А. Картер, – нема місця для статичного. Тому я зумисне намагаюся писати тексти з відкритим кінцем, «зручним для споживача» [7, 302]. Для досягнення адекватної рецепції свого доробку мисткиня широко застосовує у техніці прозописьма такі прийоми, як нарація від першої особи, внутрішній монолог, зміна часових рамок висвітлюваних подій.

Як показує аналіз, внутрішня динаміка організації прозових зразків А. Картер з властивою їм калейдоскопічністю зображення навколишнього довкілля адаптована до критеріїв трансформації психології сприйняття реальності у другій половині ХХ ст.

Визначальними концепціями для її художніх моделей стали фемінізм та психоаналіз. Метою їхньої побудови стало переосмислення гендерних відносин та стереотипів крізь призму мовознавчого підходу. За таких умов А. Картер прагнула надати виголошеному або записаному слову характеру умовного засобу для позначення реалій передусім у кризовій ситуації. З таких позицій письменниця трактує, приміром, «Едіпів комплекс» у творах «Окремі враження» та «Любов». Інтерпретації цієї проблеми у романах відведене другорядне значення. Натомість акцент покладено на оприявлення читачеві мотивацій та причин поведінки героїнь. Вони – учасники агресивного дійства, в якому жіночий еротизм відіграє роль вододілу між пасивними сексуальними об'єктами та носіями тиранічного начала.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гундорова Т. Післячорнобильська бібліотека : український літературний постмодерн / Тамара Гундорова. – Київ : Критика, 2005. – 263 с.
2. Затонский Д. В. Модернизм и постмодернизм : мысли об извечном коловращении изящных и неизящных искусств : (от сочинителя Умберто Эко до пророка Екклесиаста) / Д. В. Затонский. – Москва : Эпицентр ; Харьков : Фолио, 2000. – 256 с.
3. Зимомря І. Австрійська мала проза ХХ століття : художня світобудова / Іван Зимомря. – Дрогобич-Тернопіль : Поезія, 2011. – 396 с.
4. Ильин И. П. Постмодернизм от истоков до конца столетия : эволюция научного мира / Илья Петрович Ильин. – Москва : Интрада, 1998. – 255 с.
5. Dimitrijevic E. Intimacy and identity in the postmodern novel / Emilija Dimitrijevic. – Oxford-Bern-Berlin-Bruxelles-Frankfurt am Main-New York-Wien : Lang, 2008. – 191 p.
6. Michael M. C. Feminism and the postmodern impulse : post-World War II fiction / Magali Cornier Michael. – Albany : State University of New York Press, 1996. – 275 p.
7. Essays on the art of Angela Carter : flesh and the mirror / [editor Lorna Sage; with a new introduction by Ali Smith]. – London : Virago, 2009. – 384 p.

ПРОБЛЕМАТИКА ТА СИСТЕМА ОБРАЗІВ У РОМАНАХ ТОНІ МОРРИСОН

Сучасна художниця слова Тоні Моррісон (1931) стала першою афро-американською письменницею, яка отримала Нобелівську премію в галузі літератури (1993) за збереження афро-американського фольклору [5, 59]. Її романи наповнені легендами, міфами, переказами та піснями. При цьому стрижневу роль у зображенні дійсності відіграє особистісна проблематика. Відтак художні образи, створені уявою авторки, постають засобами суб'єктивного відображення реальності [2, 58; 1, 60]. У свою чергу, поєднання таких складових, як багатошаровість, гра слів, фрагментація, іронія, вигадка, надає її романам ознак постмодернізму [6, 1].

Примітним у творчості Тоні Моррісон є образ предка, запозичений письменницею з африканської міфології. Він охоплює фольклорну обробку та авторську інтерпретацію. Така різносторонність робить його універсальним засобом вираження світогляду афро-американців [3, 77]. Предок є ланкою між теперішнім і минулим, для нього не існує ні просторових, ні часових обмежень. Він існує у двох світах – реальному та ірреальному [4, 4]. Роль предка мисткиня відводить літній чорношкірій жінці, підкреслюючи матриархальний лад афро-американської спільноти. Названий образ проступає в таких її романах, як «Пісня Соломона» (1977), «Улюблена» (1987), «Рай» (1997).

Пригодницький роман «Пісня Соломона» містить елементи міфічного та фантастичного. Основна його тема – становлення ідентичності героя. Протагоніст Мілкмен вирушає на пошуки золота свого діда, а натомість дізнається про химерну історію свого роду. Так, його прадід Соломон володів здатністю літати. Він врятувався від рабства, полетівши назад до Африки. Мілкмену допомагає тітка Пайлет. Вона має типову африканську зовнішність та знає безліч афро-американських переказів та пісень, тексти яких слугують для нього підказками в його пошуках. Крім того, вона спілкується з духом свого померлого батька. Коли вони разом пізнають історію свого роду на Півдні, вони йдуть до місця втечі Соломона. Там помирає Пайлет і наслідує вчинок прадіда Мілкмена. Їхня смерть символізує у романі завершення основної місії – повернення до африканських коренів. Отже, Пайлет уособлює хранителя не тільки моральних якостей, але й фольклорних традицій та культурної спадщини чорношкірих.

У романі «Улюблена» образ предка представлений в особі Бебі Сагз – найстарішої жінки містечка Цинциннаті. Вона по-материнськи піклується усією спільнотою: допомагає продуктами, безкорисними порадами та проповідями, які зцілюють душевні рани колишніх рабів. З огляду на це її називають святою. Відлуння минулого повертається з появою невістки Сети. Сета з чотирма дітьми втекла від рабовласника, який згодом знайшов її й хотів повернути. Щоб не допустити цього, вона перерізає горло своєї доньки Улюбленої. Привид дівчинки поселяється у будинку та змушує Говарда і Баглара, синів Сети, втікати з дому; молодша донька Денвер стає відлюдкуватою. Старенька, не в змозі пережити стільки болю, помирає. Після смерті вона являється своїй онучці Денвер для того, щоб дати їй настанови стосовно подолання кризового стану. Таким чином, Бебі Сагз є хранителем колективної пам'яті та духовним стрижнем роману [4, 332].

Події у романі «Рай» Тоні Моррісон розгортаються у 60-х рр. ХХ ст., на які припали роки боротьби чорношкірих за свої права. Увага концентрується на двох полюсах

афро-американської спільноти. Йдеться про патріархальне містечко Рубі, з одного боку, та колишній Монастир – з іншого. Він став притулком для жінок, які переховувалися тут від утисків чоловіків, переслідування, самотності. Найстарішою його жителькою є Конні, яку Мати Мері Агнес ще дев'ятирічною дівчинкою забрала з міських вулиць. Вона користується повагою серед співмешканок, оскільки володіє даром цілителства. Навіть втративши зір, вона продовжує зцілювати поранені душі жінок, пропонуючи їм малювати страхи минулого на підлозі і стінах, мріяти вголос. Проте чоловіки міста Рубі сприймають усе це за демонічні обряди і вбивають їх. Таким чином, образ предка у романі уособлює Конні. Її притаманні риси типової афро-американки: жертвність, співчуття та безкорисна допомога, попри злиденність існування.

Образ предка у романах Тоні Моррісон постає уособленням колективної пам'яті та фольклорних надбань, а відтак набуває особливої естетичної цінності у художніх моделях зображення дійсності з-під пера американської авторки [3, 77].

ЛІТЕРАТУРА

1. Тимофеев Л. И. Основы теории литературы : [Учебное пособие для университетов и педагогических институтов] / Л. И. Тимофеев. – Москва : Просвещение, 1976. – 448 с.
2. Хализев В. Е. Теория литературы / В. Е. Хализев. – Москва : Высшая школа, 1999. – 240 с.
3. Чугунова С. И. Фольклорные мотивы в художественной прозе Тони Моррисон : дис. на соискание ученой степени канд. филол. наук : 10.01.03 «Литература народов стран и зарубежья» / С. И. Чугунова; ГОУ ВПО «Забайкальский государственный гуманитарно-педагогический университет им. Н. Г. Чернышевского». – Чита, 2008. – 152 с.
4. Beaulieu E. A. The Toni Morrison Encyclopedia / E. A. Beaulieu. – London : Greenwood Press, 2003. – 428 p.
5. Butler-Evans E. Race, Gender, and Desire : Narrative Strategies in the Fiction of Toni Cade Bambara, Toni Morrison, and Alice Walker / E. Butler-Evans. – Philadelphia : Temple University Press, 1989. – 232 p.
6. Laurie H. Transreferentiality : Mapping the Margins of Postmodern Fiction : Thesis submitted for the degree Doctor Philosophiae in English Literature / H. Laurie. – Potchefstroom, 2013. – 290 p.

ПЕДАГОГІКА

Світлана БОРИСОВА,
Христина КОЗИРЕВА,
м. Слов'янськ

ПОНЯТТЯ АКТИВІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ

Формування позитивного ставлення до навчання пов'язане з розвитком певних мотивів цієї діяльності, пізнавальних інтересів, що здійснюється шляхом спеціальної обробки змісту навчального матеріалу (новизна, історизм, показ сучасних досягнень науки та ін.), оптимального вибору методів навчання. Особливу увагу слід звернути на організацію дій, які сприяють оволодінню учнями засобами навчальної діяльності, використання методів проблемного навчання, засобів наочності. Величезне значення має організація самостійної роботи учнів, використання ігор. Але треба пам'ятати: гра має виконувати певні навчальні функції, тобто сприяти кращому засвоєнню навчального матеріалу; забезпечення адекватної системи оцінювання результатів навчання, спрямованого на розвиток активності; створення сприятливого емоційного тону пізнавальної діяльності (емоційність вчителя, його довіра учням); створення ситуацій успіху учня в навчальній діяльності; важливим фактором активізації є сама особистість вчителя, його ставлення до учнів, предмету, професії, до інших вчителів.

У процесі навчання учень здійснює різні дії, в яких виступають основні психічні процеси: відчуття, сприймання, уява, мислення, пам'ять та ін. Оскільки з усіх пізнавальних психічних процесів провідним є мислення, то можна сказати, що активізувати діяльність учнів – це активізувати їх мислення. Разом з тим треба пам'ятати, що без бажання учня вчитися всі старання вчителя не дадуть очікуваних наслідків. Звідси випливає висновок, що потрібно формувати мотиви навчання, бажання розв'язувати пізнавальні задачі та взагалі, активізувати і тим самим спрямувати самого учня на активну навчальну діяльність та оволодіння знаннями.

Питання активізації учня, що вчиться, належать до найбільш актуальних проблем сучасної педагогічної науки і практики. Реалізація принципу активності в навчанні має певне значення, оскільки навчання і розвиток мають діяльнісний характер, і від якості учення як діяльності залежить результат навчання, розвитку і виховання учнів.

Ключовою проблемою в рішенні завдання підвищення ефективності і якості навчального процесу є активізація навчання учнів. Її особлива значущість полягає в тому, що навчання, як перетворююча діяльність, спрямоване не тільки на сприйняття навчального матеріалу, але і на формування відношення до самої пізнавальної діяльності.

Активізація пізнавальної діяльності учнів є багатоаспектним питанням. Її характерними рисами є підвищення рівня активності та самостійності учнів, незмінно зростаюча працездатність та інтерес учнів до навчання.

У дидактичних дослідженнях є різні визначення поняття «активізація». Подамо деякі з них: «Активізація процесу навчання – поліпшення методів і організаційних форм навчальної роботи, яка забезпечує активну і самостійну теоретичну та практичну діяльність школярів у всіх ланках навчального процесу» [1]. Активізація навчально-пізнавальної діяльності – «це процес, спрямований на посилену спільну навчально-пізнавальну діяльність вчителя і учнів, на спонукання до її енергійного цілеспрямованого здійснення, на подолання інерції, пасивності та стереотипних форм викладання і на-